

МААДЫРНЫҢ САКТЫЫШКЫНЫ

...Дайынга чораанын ындыг-ла эки чугаалаксаан хөөн чок Чүргүй-оол акый ол кежээ та канчаары ол чүве, дайынчы оруунуң дугайын дүүн чаа болган чүве дег хөөрээн кижин...

- Чамдык журналистерге чүве чугаалап бээрге, өскертип кааптар улус ийин. Артында-ла болбаан чүвени болган кылдыр немептер улус - деп кагды оң. - Фронтуже чоруп база белеткел эртип турганывысты чоор ону. Ол дугайын хөй удаа бижип, чугаалап келген улус бис... Мээң танкымның экипажы четчелеттинген, ол дээрге өзүм-баарым-биле дөмей төрелдешкеним совет танкистер чүве: командиривис улуг лейтенант Михаил Шашин, адыгжы-радист Сибирь чурттуг көк баштыг Иван Парфенов, боо октакчызы Петро Колбаса - көңгүс-ле чалыы-чаш амытан. А мен танкының механик-башкарыкчызы мен. Тывалар шуптувус тапк башкарып чордувус.

Танк дээрге хөй кижилиг, коллективтиг башкаранар дайынчы техника. Өске өөрүңнүң мергежилин билбес болзуңза, ооң сүр күжү долу ажыглаттынмас - дайынга кайы-бирээзи өлүртүп болур дээрзи билдингир айтырыг. Бирги тулчуушкунга Черный Камень дээр украин суурну хостаар дээш киришкен бис. Ону база-ла хөй удаа бижээн. Мээң-биле кожалаштыр Ондар Дыртыктын экипажы чоруп орарын эскергеш, өөрээним кончуг. Ол-бо боолагылап чоруп орап аравыста душ бооп бир пушканы чылча бастырыпкан болган мен. Баштайгы олчам ол. Ооп эгелээш-ле дидимнели берген мен. Аар танк пушканы чылча басып каар деп чүвеге бүзүрей бердим ыйнаан. Танкыны дүргедеди бээрге, кижин бажы чыкылаар чүве болгай - өрү-куду шураар, хагылаар-хокулаар.

Суурга кирип келген бис. Хостаткан чоңуң өөрүшкү-маңнайы аажок. Улуг-биче кижилер шуптузу

кудумчуларда үнүп келген. Чыылган кезек чон аразынга тура дүштүвүс, серинтешип танкывыстан үнүп кээривиске, бир кырган кадай мээң мойнумдан халбактанып алгаш, дер бурулаан кара-мат үстүг-хирлиг арып-бажымны улаштыр-улаштыр ошкап-чыттап, дыка-ла амыраан сеткилин илеретти. Бичии уруг сүт эккээрге, оңу менче сунгаш, төрөөн төлүңге дег, эрге-чассыг чугаалады:

- Ижип көр, оглум, ижип көр, төрээним!

Чайның изиг хүннеринде танкыга чорууру дыка-ла берге: изиг-бышкам, кижип албаагы бээр. Улаштыр-улаштыр боолагылаптарга изип дам баар. Ол авайның ийи холдап сунган соок сүдүи ишкеп, амыраанымны чүү дээр. Төрөөн черимниң серпин тайгалары сагышка суг киргилээр...

Украинаның хөй суурларын хостаарынга кириштивис. Петро Колбасаың төрүттүңген сууруу база душ бооп хостаптывыс. Петро ада-незинге ужуражыр аас-кежиктиг болган кижип. А улуг угбазын фашистер Германияже сүрүп аппарат болган.

Киев областың Рыжановка, Кобыляки дээр суурларын хостаптып тура, дайзынның элээн каш пушкаларын кара өжөгээр чылча бастырганым шын - аныяк-чалыы эр амдажый берген турганым ол боор. Чүгле мен эвес, өске тыва өөрүм база-ла дайзынның миномёттарын, пушкаларын сы бастырып турган. Ол тулчуушкунга боттарывыс өрттендир бердирип алып часкан бис. Командирим аар балыглапган. Уставта айыткапын ёзугаар биче лейтенант кижип болгаш, экипажты командылай бердим. Өске өөрүмнүн дужаалдары менден куду турган.

Хайлыг чүвө. Ол аразында калбак оңуга буксодайтай берген мен. Ону дорт ажа халды бээр ужурулуг турган. А мен изигленген уум-биле шала доора кеже халдып чыдырымда, танкымның бир талакы илчирбези оңуга астына берген. Турупкан танк дайзынга анаа чемиш-ле болгай - дораан өрттендир адар. Колдбаса сугларга немецтерни чоокшулатпаңар деп дужаагаш, адакы люктап үңгөш,

хүүрек-биле ийи шак ажыр кастынган болбас ийик мен бе. Тура улгадып болбас деп чүве ол-дур ийин.

Маадыр атгы Умань хоорайны хостаары дээш болган тулчуушкуннар дээш тывыскан чүве. Бистиң салбырывыска дайзынның тылынче ханы киргеш, ында бар техниказып узуткаңар деп айтышкын берген. Дайзынны разведка-биле коргудуп-сүртедиңер дээни ол-дур ийин. Машиналарның бар-ла маңы-биле бурунгаарлаптывыс. Мурнуу Буг дээр хемниң эринге келдивис. Немецтер ол чарыкты капчаар-даа аажок быжыглап алган. Көвүрүглери үрөп каапкан. Салдап кежер дээрге, артиллерия аткаш, самолёттар боолааш турар, углаар-даа эп чок. Берге, айымыдыг-даа болза, Төрээн чуртка херек болганда, мен танкымны ол хемче углапкан мен. Ол үени сактыры берге, сагыш-сеткил дойлуп-хайныгып келир. Эжим Дыртык бистен тудак чок шурадып олур. Удаткан чок бирги одуругже үне халыда берген бис. Ол-ла уг-биле халыткаш, самолёттарлыг аэродромга таваржы бердивис. Ону камгалаан зениткаларны, пушкаларны, миномёттарны хөйну узуткаан бис. Чаңгыс-даа самолёт агаарже көдүрлүр чай чок болган. Фашистер дезиптерге, оларны кезек ойлаттывыс.

24 самолёт, 80 хире автомашина болгаш өске-даа техника хунаап алдынган деп эртенинде биске дыңнатты. Полугувусту Кызыл Тук орден-биле шаңнааш, Умань аттыг деп адады.

Идам Кыргыз биле Байкара Биче-оол Кищинева дээш тулчуушкуннарга маадырлыгы-биле өлгеннер. Арткан эштери - бистер Румыния, Чехословакия, Венгрия чедир дайылдашкан бис...

С.Маады сактыышкынны бижээн.

1945-
1995